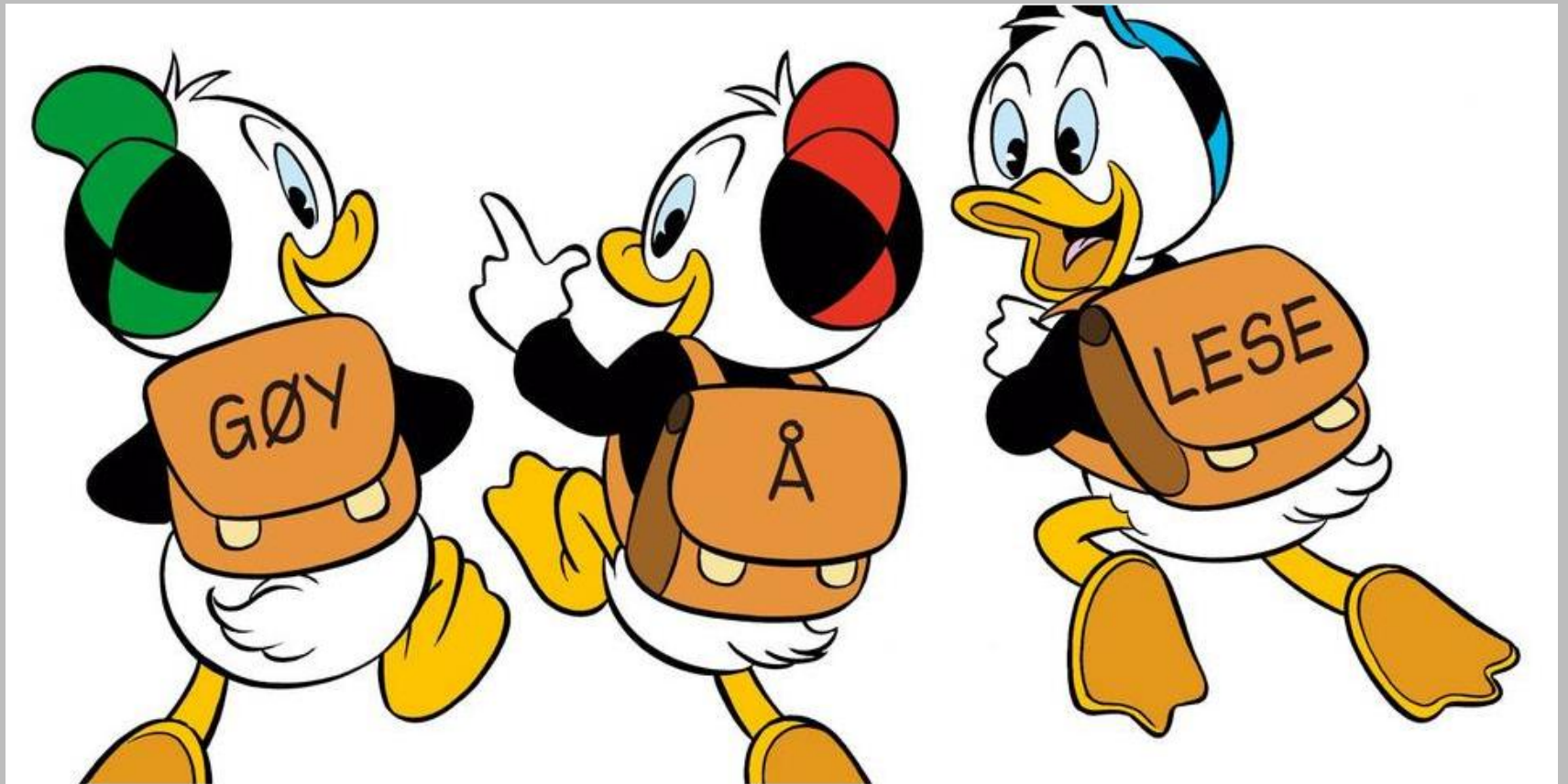

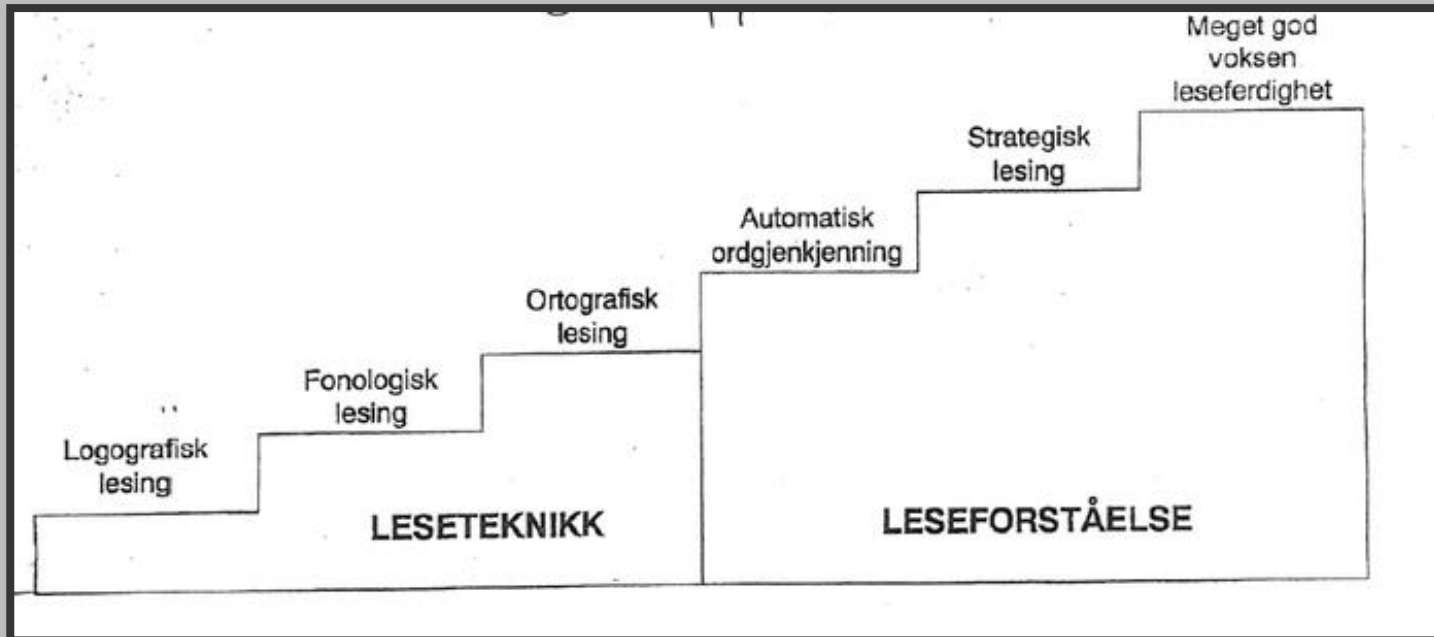
Leseplan for Disen skole

Lesetrapp (Jørgen Frost)

- Å lære å lese er som å gå opp ei trapp. I trappa vil hvert trinn inneholde aktiviteter det er viktig å trene på før man går videre til neste trinn. Hvert barn må få gå i sitt eget tempo. Noen trinn er vanskeligere å komme opp på og krever mye trening.

Bakgrunn og valg

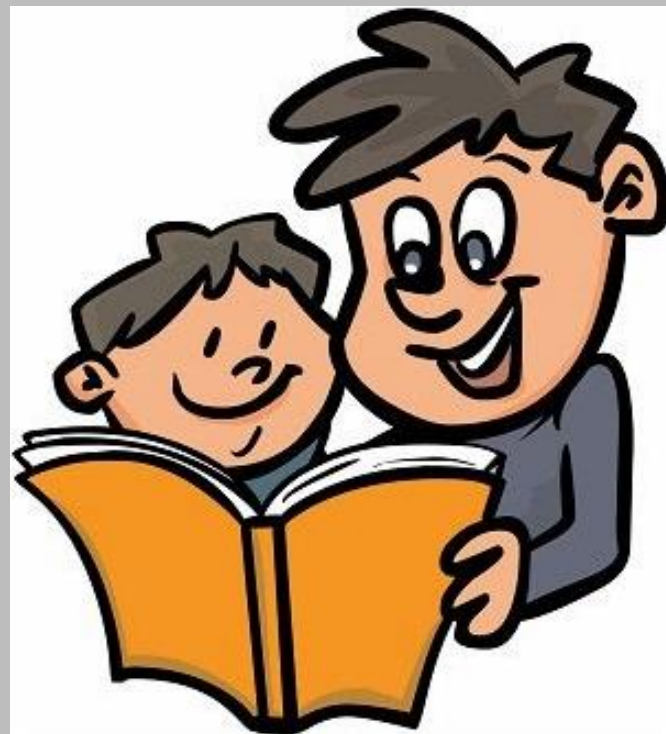
Vi leser for å oppleve, lære og hente informasjon. Vi ønsker å forstå hva teksten kommuniserer og kanskje reflektere over budskapet.

All leseopplæring har som mål å hjelpe eleven til å få dette til så bra som mulig ut i fra den enkeltes forutsetninger.

Lesing er en ferdighet hvor man trenger øving i stort omfang og på mange plan for å utvikle.

Noen aktiviteter gjør man for å øke kvaliteten på lesingens tekniske side. Andre aktiviteter er for å høyne forståelsen av tekstens innhold og utvikle strategier som hjelper en med til å huske bedre hva teksten kommuniserer.

Skoletiden strekker ikke helt til for å utvikle lesingen til en god nok ferdighet. Det må brukes mye tid på lesing utenfor skolen.

På Disen skole har vi tatt utgangspunkt i Lundgren og Herrlins fem dimensjoner som må ivaretas for å få til god leseutvikling. Disse er beskrevet i boka «God leseutvikling». På den videre og senere leseutviklingen støtter vi oss også til Bråtens bok «Leseforståelse».

Ved denne planen ønsker vi å gi elevene en systematisk og god leseopplæring. På 1-4. trinn ligger det grunnleggende fokus på å lære og lese. Vi jobber derfor mer systematisk med de fem dimensjonene. På 5-7. trinn skal elevene lese for å lære. Vi retter da fokuset mer på leseforståelse (strategiopplæring) og leseinteresse. Vi synes også det er viktig at elevene nå utvikler evnen til å tenke kritisk rundt en tekst.

***Lunderg og Herrlins fem dimensjoner er;
fonologisk bevissthet, ordavkoding, leseflyt,
leseforståelse og leseinteresse.***

Disse dimensjonene inngår i et samspill, hvor alle er viktige for en god leseutvikling. Vi ser at noen barn vil måtte ha mer systematisk trening av enkelte dimensjoner. Som lærer og foresatte må vi hjelpe elevene til å utvikle en effektiv ordavkoding og automatisert og flytende lesing.

Vi må hjelpe elevene til å finne tekster som angår dem, skape en atmosfære rundt omkring lesing som preges av lyst og glede, vekke interessen deres ved å gi dem bakgrunnskunnskaper om bøkene vi anbefaler.

Lærerens og foresattes innsats når det gjelder å stimulere hver enkelt elev til å oppdage gleden ved å lese en tekst eller en bok, har svært stor betydning.

Fonologisk bevissthet

Fonologi handler om å lytte ut lyder. Fonologisk bevissthet har en avgjørende betydning når barnet skal lære å lese. Godt arbeid med denne dimisjonen gir en bedre leseutvikling. Her leker vi med ord, går i oppdagelsesferd i språklydenes verden, vrir og vender på ordene, smaker på dem og leker med dem. Leken med språket blir forbundet med det som er skolens kanskje viktigste oppgave – å utvikle en reflekterende bevissthet om språket hos alle elever.

Ordavkoding

Arbeid med ordavkoding går fra å lære bokstaver til at ordavkodingen blir automatisert ved at man gjenkjenner de fleste vanlige skriftlige ord – raskt, automatisk og uten å måtte tenke.

Leseflyt

Å kunne lese vanlige ord raskt, sikkert og uten anstrengelser, er en nødvendig forutsetning for å oppnå leseflyt. Med flyt mener vi at en kan lese tekster på et nivå over ordnivået – man leser setninger, avsnitt og lengre sekvenser i et passende tempo og med god setningsmelodi. Repetert lesing er svært effektiv til oppøving av flyt og sikkerhet.

Leseforståelse

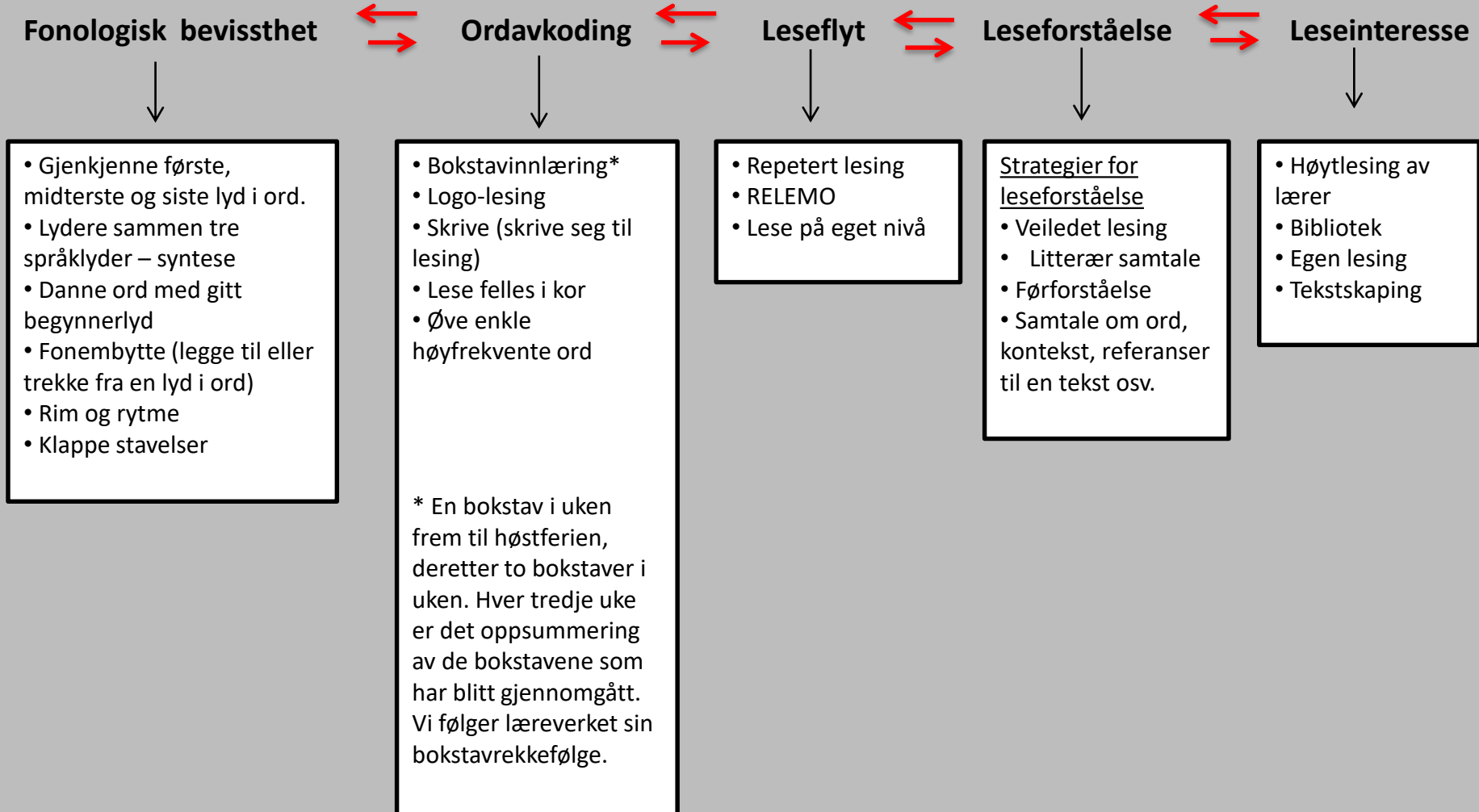
Hovedmålet for lesingen er å skape mening. Lesing er et møte mellom leser og tekst, der leseren må være aktiv og konstruktiv. Leseren er medskaper og konstruerer mening i teksten ut fra sine tidligere erfaringer og forventninger. Arbeid med førforståelsen vil være en viktig faktor for å forstå teksten. Det finnes ulike måter å skape god leseforståelse. Målet på Disen skole er at elevene skal lære ulike leseforståelsesstrategier som kan være med å gi elevene den dype forståelsen av teksten som vi ønsker.

Leseinteresse (motivasjon)

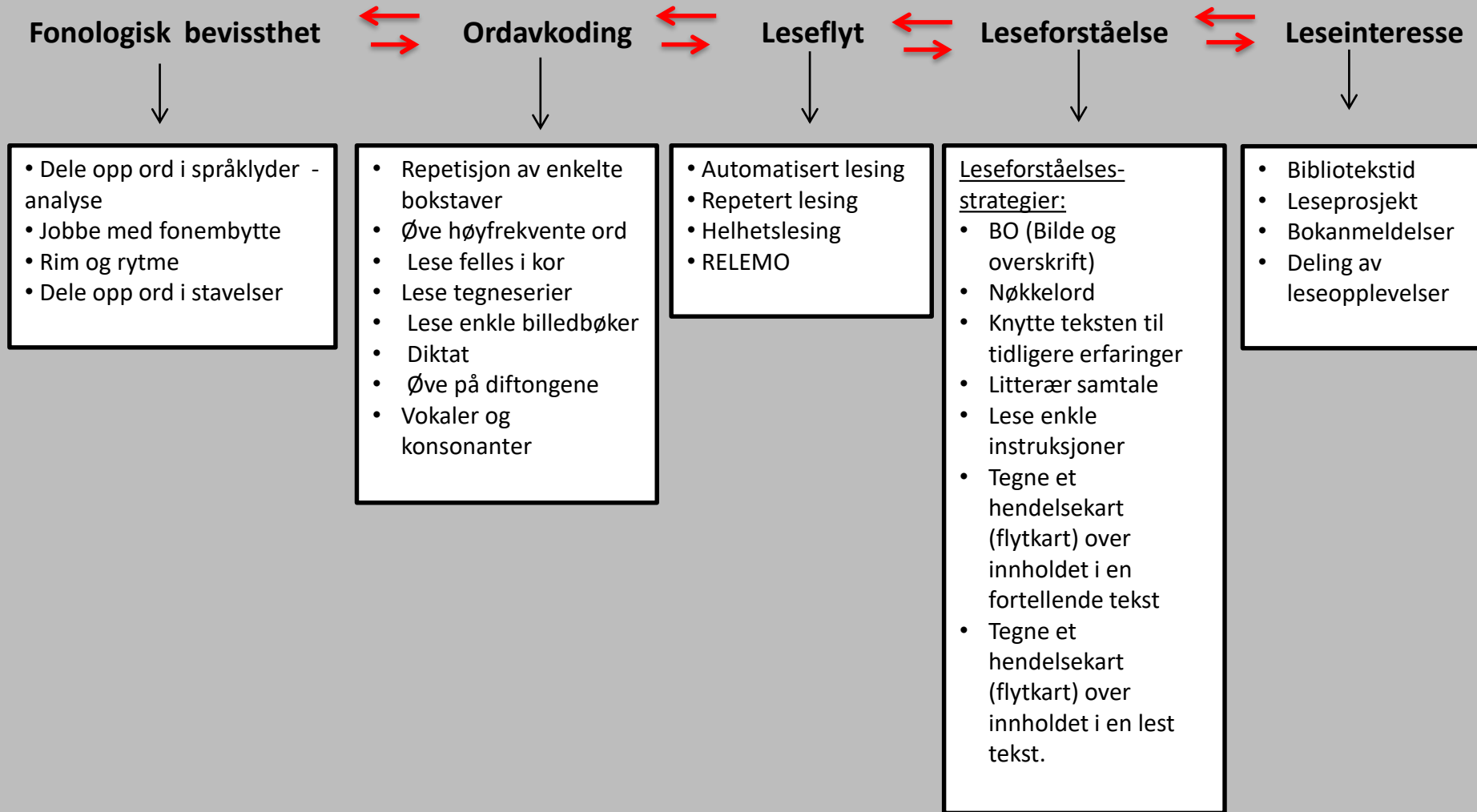
Fire av de fem dimensjonene vi har nevnt, dreier seg om hva elevene kan og får til, og ikke så mye om hva de vil eller har lyst til. Men uten lyst og glede blir det smått stell med lesingen. Vi må sette i gang gode spiraler i elevenes utvikling, der framskritt avler nye framskritt, der elever får selvtillit styrket når de opplever at de stadig blir flinkere til å lese. Det er viktig at barna fra første stund får oppleve gleden ved å lese, at lesing gir nøkkelen til en hel verden av fantasi, spenning, kunnskap, eventyr og glede. For å fremme elevens indre motivasjon for lesing kan man blant annet stimulere deres interesser for ulike temaer ved å gi valgmuligheter og en følelse av selvbestemmelse, og ved å legge til rette for sosiale samhandlinger og samarbeid. Spesielt kan barns interesser stimuleres hvis man tar utgangspunkt i konkrete, praktiske aktiviteter og kobler disse aktivitetene sammen med lesing.

Lesing og skriving henger nøye sammen. I denne planen har vi tatt for oss leseopplæringen. Skriveopplæringsplan vil bli utarbeidet ved en senere tid.

Leseplan 1. trinn

Leseplan 2. trinn

Leseplan 3. trinn

Fonologisk bevissthet

Ordavkoding

Leseflyt

Leseforståelse

Leseinteresse

- Rim og rytme
- Stavelser
- Fonemaddisjon og subtraksjon
- Arbeid med ordets rot og dets ulike forstavelser og endelser

- Høyfrekvente ord
- Ordkjeder
- Vokaler/konsonanter
- Diftonger
- Enkle konsonantforbindelser
- Sammensatte ord
- Dobbel konsonant
- Nonsensord

- Korlesing
- Lekse i lesebok hver uke.
- Repetert lesing
- Setningsmelodi
- Lese på eget nivå
- Lese for hverandre
- Leseprosjekt

- Leseforståelses-strategier:
- Førforståelse:
- Se på overskrift og bilder før man leser
 - Samtale om temaet i teksten før man leser
- Underveis
- Samtale om spesielle ord i en tekst
 - Lage ordkart som forklarer ordets betydning
- Gjenfortelle:
- Bruke nøkkelord
 - Tegne det du leser
 - Bruke spørreord som hvem, hva, hvor og hvordan knyttet til teksten
 - Leselogg
- Bruke strategier for før- og etter lesing:
- VØSL- skjema
 - Tenkekart: Sirkelkart, dobbelt boblekart og sekvenskart
 - Litterær samtale

- Stillelesing hver dag 15 minutter
- Fast tid på biblioteket en gang i uka.
- Leseprosjekt
- Få egne lånekort
- Valg av et eget tema med fokus lesing av fakta-tekst
- Presentasjon av bøker knytter til ulike sjangere f.eks krim, fantasy og humor

Leseplan 4. trinn

Fonologisk bevissthet ↔ Ordavkodning ↔ Leseflyt ↔ Leseforståelse ↔ Leseinteresse

- Rim og rytme
- Alliterasjoner (bokstavrim)
- Fonemaddisjon og fonem- subtraksjon
- Arbeid med ordets rot og dets ulike forstavelser og endelser
- Bøyning av ord
- Hemmelig språk (eks. røverspråk)
- Dialekter
- Skandinaviske språk

- Høyfrekvente ord
- Diftonger
- Vokal og konsonant
- Kompliserte konsonantforbindelser
- Nonsensord
- Lese uten lydering
- Stumme lyder

- Repetert lesing
- Tilpasset lesenivå
- Lese for hverandre
- Setningsmelodi
- Korlesing
- Leselekser
- Øve på lesing av undertekst på film og TV

Leseforståelses-strategier:

Førforståelse:

- Bison-blikk
- Stille hypoteser om hva som kommer til å skje
- Kontekst
- Referanser (hva vet jeg fra før)

Underveis

- Samtale om ord
- Mene noe om teksten
- Argumentasjon /Diskusjon
- Referanser og assosiasjoner mens man leser
- Trekke slutninger

Strategier for å huske

- Gjenfortelle
- Nøkkelord
- Tegne
- Tenkekart
- Nærlese (skygge en person)
- Les og reflektere (Jeg har lært at, tror at, lurer på hvorfor..)
- Hvilke følelser vekkes?
- Skrive logg
- Lage spørsmål til teksten
- Tenkekart
- Litterær samtale

- Stillelesing 15.min hver dag
- Jevnlig besøk på biblioteket
- Leseprosjekt
- Høytlesing
- Sjangerlære
- Presentasjon av bøker og egne arbeid
- Klassemål som stimulerer mengdelesing og litt konkurranse (eks Nordlis lesekonkurranse)

5-7- trinn. Lese for å lære. Kritisk, aktiv og sjangerbevisst

Vi deler opp lesing i ulike faser: før-, underveis- og etterlesing.
Ulike faser krever forskjellige strategier.

Bråtens strategier:

1. **Hukommelsesstrategi** (repeterer/gjentar informasjon)

Eks. Nøkkelord, definisjoner, setninger fra teksten, lese og igjen, avskrift fra teksten, memorere innholdet)

2. **Organiseringsstrategi** (binder sammen/grupperer informasjon)

Eks. Begrepskart , lage sammenfatninger, skaffe seg oversikt over innholdet i teksten)

3. **Overvåkestrategi** (leseren sjekker/overvåker egen lesing: forstår jeg dette?)

Eks. Stille spørsmål til seg selv om forståelsen av teksten, stoppe opp ved vanskelige ord, tenke mens du leser.

4. **Elaboreringsstrategi** (bearbeide ny kunnskap i lys av tidligere kunnskap).

Eks. Tenkekart med referanseramme, flerkolonnenotat, Venn – diagram

Det må undervises eksplisitt i metodene for å få med alle.

I følge Bråten kan førforståelse og lesestrategier kompensere for mindre gode ordavkodingsferdigheter.

De tre siste strategiene gir den beste leseforståelse.

Disse strategiene hjelper elevene til å bruke hensiktsmessige tenke – og arbeidsmåter slik at teksten blir forstått og lært.

Leseplan 5. trinn

Leseforståelse i ulike lesefaser:

FØRLESING

- BISON-blikk
- Tenkekart (Passer i alle faser)
- Les med fokus (Spørsmål til tekst)
- Samtale om ord, kontekst og referanser.
- Lesebestilling
- VØSEL - skjema

UNDERVEISLESING

- Begrepsbevissthet
- Nøkkelord
- Les og si noe

ETTERLESING

- Sammendrag
- Elevpresentasjoner
- Boksskjema
- To-kolonnenotat
- Styrkenotat
- Foss

LESEINTERESSE

- Bibliotekbesøk
- Høytlesing
- Egen lesing
- Bokpresentasjon
- Lese mye på nivå

Teksttyper

- Intervju
- Biografier
- Matematiske tekster
- Multiple tekster
- Lese på skjerm

Skjønnlitteratur:

- Fabler
- Fortellende
- Noveller
- Romaner
- Dikt

Faglitteratur:

- Multimodale/ sammensatte tekster
- Oppslagsverk

- Samlende strategi: Litterær samtale

Leseplan 6. trinn

Leseforståelse i ulike lesefaser:

FØRLESING

- BISON-blikk
- Tenkekart (Passer i alle faser)
- Les med fokus (spørsmål til tekst)
- Samtale om ord, kontekst og referanser.
- Lesebestilling
- VØSL skjema

UNDERVEIS- LESING

- Begrepsbevissthet
- Nøkkelord
- Les og si noe

ETTERLESING

- Sammendrag
- Elevpresentasjon
- Boksskjema
- FoSS

- Samlende strategi: Litterær samtale

LESEINTERESSE

- Bibliotekbesøk
- Høytlesing
- Egen lesing
- Bokpresentasjon
- Leserelaterte spill på nettet
- Les mye på nivå
- Differensiert tekstlesing

Teksttyper

- Intervju
- Biografier
- Matematiske tekster
- Multiple tekster
- Lese på skjerm

Skjønnlitteratur:

- Fabler
- Fortellende
- Noveller
- Romaner
- Dikt
- Tegneserier

Faglitteratur:

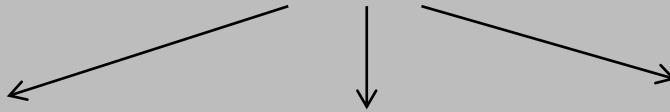
- Multimodale/ sammensatte tekster
- Oppslagsverk
- Aviser /nyheter

Leseprosjekt

- Grip boka

Leseplan 7. trinn

Leseforståelse i ulike lesefaser:

FØRLESING

- BISON-blikk
- Tenkekart (Passer i alle faser)
- Les med fokus (spørsmål til tekst)
- Samtale om ord, kontekst og referanser.
- Lesebestilling

UNDERVEIS-LESING

- Begrepsbevissthet
- Nøkkelord
- Les og si noe
- Inn i ringen (form muntlig øving)

ETTERLESING

- Sammendrag
- Elevpresentasjoner
- FoSS

- Samlende strategi: Litterær samtale

LESEINTERESSE

- Egen lesing
- Bibliotekbesøk på skolen og ute i byen (Tøyen)
- Bokpresentasjon
- Forfatterbesøk
- Lesekonkurranse (Ark! For de sterkeste leserne)
- Gi ut bakanbefalinger til foreldre før ferier.
- Bok prosjekt
- Lese mye på nivå

Teksttyper

- Intervju
- Biografier
- Matematiske tekster
- Multiple tekster
- Lese på skjerm

Skjønnlitteratur:

- Fabler
- Fortellende
- Noveller
- Romaner
- Dikt

Faglitteratur:

- Multimodale/sammensatte tekster
- Oppslagsverk

Lenker og info

- Bison, Flerkolonnenotat, FoSS, Læresamtalen, Nøkkelord, Sammendrag, Styrkenotat, Tankekart, To-kolonne notat, VØSL-skjema, Venndiagram <https://strategiar.wordpress.com/>
- Les med fokus: Ta sjansen! <http://lesesenteret.uis.no/getfile.php/Lesesenteret/NyGIV/Tonje%20Tipshefte%20om%20lesestrategier.pdf>
- **Prosessnotat:** strukturer viktig informasjon og aktiverer forkunnskap i møte med tekstoppgaver i matematikk <http://www.skrivesenteret.no/ressurser/prosessnotat-i-matematikk/>
- **Finn noe som..** http://kreativundervisning.no/uploads/finn_noen_som.pdf
- **Tenkekart:** boble, dobbelt boble, flyt, tre, sammenligning, sirkel, bro, klamme <https://bjorndal.osloskolen.no/siteassets/praktisk-informasjon/tenkekart.pdf>
- **Å skrive sammendrag:** <http://www.skrivesenteret.no/ressurser/a-skrive-sammendrag/>
- **Les og si noe:** <https://help.conexus.no/vokal/nb-NO/gs/soltips/default.htm?turl=Documents%2Flesogsinoe.htm>
- **Rollekort og video til litterær samtale for yngre og eldre elever:** <https://lesesenteret.uis.no/article.php?articleID=82964&categoryID=13439>
<https://www.bing.com/videos/search?q=litter%c3%a6r+samtale&&view=detail&mid=BDD704CFF09962B41671BDD704CFF09962B41671&&FORM=VRDGAR>
<https://www.bing.com/videos/search?q=litter%c3%a6r+samtale&&view=detail&mid=F4A274EDEB19A311E35AF4A274EDEB19A311E35A&&FORM=VRDGAR>
<https://www.bing.com/videos/search?q=litter%c3%a6r+samtale&&view=detail&mid=C1220966AADFFB6C4945C1220966AADFFB6C4945&&FORM=VRDGAR>
<https://www.bing.com/videos/search?q=litter%c3%a6r+samtale&&view=detail&mid=F4A274EDEB19A311E35AF4A274EDEB19A311E35A&&FORM=VRDGAR>
- **Boksskjema/læringslogg:** en notatteknikk der elevene selv må formulere og skrive ned det de anser som viktigst fra hvert tema. Eksempler: http://www.skrivesenteret.no/uploads/files/skriverammer/boksskjema_dyr_bm.pdf
<https://www.udir.no/globalassets/filer/ungdomstrinn-i-utvikling/boksskjema-for-naturkatastrofe.pdf>
- **Øvebok:** en notatteknikk der elevene får definert og formulert begrep, og kan teste seg selv eller andre etterpå.
- **Inn i ringen:** en aktivitet der elevene må si noe om hva de har lært og lytte til de andre.
- **Automatisere lesing:** lese mye på nivå - Både høyt - og stillelesing
- **Repetert lesing:** nivåtilpasset tekst leses flere ganger
- **Dramatisering**
- **Elevundervisning:** eleven presenterer selv.
- **Hvem skal ut:** arbeid med å begrunne svarene <https://norsk.gyldendal.no/undervisningstips-2/hvem-skal-ut-oppstarstopplegg/>
- Multiple tekster: serie tekster om samme tema i ulike trykte og digitale kilder.

Andre leseforståelsesstrategier som kan brukes:

5. trinn	6. trinn	7. trinn
<ul style="list-style-type: none">- Læringslogg- Læresamtale- Dramatisering- Øvebok- Quiz / Kahoot- Fleip eller fakta- Hvem skal ut?- Inn i ringen- Finn noe om...	<ul style="list-style-type: none">- Læringslogg- Styrkenotat- To-kolonnenotat- Læresamtale- Dramatisering- Hvem skal ut?- Quiz / Kahoot- Fleip eller fakta- Friformkart- Øvebok- Inn i ringen- Finn noe om...	<ul style="list-style-type: none">- Læringslogg- Styrkenotat- To-kolonnenotat- Læresamtale- Dramatisering- Hvem skal ut?- Quiz / Kahoot- Fleip eller fakta- Friformkart- Øvebok- VØSL skjema- Inn i ringen- Finn noe om...